3. Vakıf, İbtida, Vasıl

Kur'an ayetlerinin bazıları bir veya birkaç kelimeden bazıları kısa cümlelerden bazıları da birkaç cümlenin bir araya gelmesinden oluşur. Kısa ayetleri bir nefeste okumak mümkün olabilirken, uzun ayetleri tek nefeste, durmadan ve nefesimizi yenilemeden okumak mümkün olamamaktadır. Ayrıca bazı ayetler, anlam açısından kendi içinde bir bütünlük oluştururken, bazı ayetler de öncesi ve sonrasıyla (siyak-sibak) irtibatlı olarak anlam bütünlüğü kazanmaktadır. Bu nedenle Kur'an okurken durulduğunda veya durduktan sonra tekrar devam edildiğinde lafızlardaki uyuma ve ayetlerdeki anlam bütünlüğüne dikkat edilmelidir. Kur'an okurken durmak, durduktan sonra tekrar devam etmek veya ayetler arasında geçiş yapmak belirli kurallara bağlıdır. Bu kurallar; vakıf, ibtida ve vasıl kavramlarıyla açıklanmıştır.

Vakıf

Vakıf, sözlükte "durmak, durdurmak" anlamına gelir. Tecvid ilminde vakıf, Kur'an okurken okumaya tekrar başlamak niyetiyle bir kelime üzerinde "sesin ve nefesin kesilmesi"ne denir.[5]

Vakıf yaparken şunlara dikkat edilir:

- Vakıf hâlinde hareke üzerinde durulmaz, hareke belli olacak şekilde vakıf yapılmaz. Vakıf anında asıl olan harfin sakin hâli almasıdır.
- Kelime sonunda durulur; kelime ortasından bölünerek durulmaz.
- Ses ve nefes tamamen kesilir.[6]

Vakıfla ilgili temel kurallar:

Sonunda tek hareke bulunan kelimelerde sükûn üzerine durulur.

Örnek: وَالْعَصْرْ ← وَالْعَصْرِ

اَلْعَالَمِينْ ← اَلْعَالَمِينَ

İki ötre ve iki esreli kelimelerde sükûn üzerinde durulur.

Örnek: اَحَدْ ← اَحَدٌ

مَسَدْ ← مَسَدٍ

5 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 248.; Ali Celaleddin Karakılıç, Tecvid İlmi: Kur'an-ı Kerim Okuma Kaideleri, s.74-75;
6 Demirhan Ünlü, Kur'an-ı Kerim'in Tecvidi, s.144.

İki üstünlü kelimelerde, harekeden biri atılarak med harfi olan elif (ا) üzerinde durulur.
Örnek:

اَبَدًا ← اَبَدَا

مَاءً ← مَاءَا

Sonunda yuvarlak te (ة) bulunan kelimelerde, yuvarlak te sükûnlu he (ـهْ) harfine çevirilerek durulur.
Örnek:

جَنَّةٌ ← مُطَهَّرَهْ

مُطَهَّرَةٌ ← جَنَّهْ

Sonunda med harfi olan kelimelerde değişiklik olmaz; med harfi üzerinde durulur.

Örnek: خَلَقْنَا اٰمَنَّا فَتَكُونَا

Sonu şeddeli olan kelimelerde sükun üzere durulur. Fakat şeddeyi belirtmek için harf sükûnlu olarak biraz tutulur.

Örnek:

مُسْتَمِرٌّ ← مُسْتَمِرْ   وَتَبَّ ← وَتَبْ

مُسْتَقَرٌّ ← مُسْتَقَرْ   اَلدَّوَابِّ ← اَلدَّوَابْ

Öncesinde (ma kabli) kendi cinsinden bir hareke bulunan harekeli "Vav" (و) ve "Ya" (ي) harfleri ile sona eren kelimeler üzerinde durulduğunda medd-i tabiî olrak okunur.

Örnek: هُوَ ← هُو   هِيَ ← هِى

İbtida

İbtida “başlamak, işe girişmek” anlamlarına gelir. Tecvid ilminde, Kur’an okumaya ilk başlamaya veya vakıf yaptıktan sonra okumaya devam etmeye ibtida denir. İbtida yapılacak yerde hareke ve anlamın uygun olmasına dikkat edilir.[7]

Vakıf ve ibtida kurallarına uymak, Kur’an’ı Kerim’i usulüne uygun olarak okumayı sağlar. Ayetleri anlamayı ve manası üzerinde düşünmeyi kolaylaştırır. Herhangi bir metni doğru olarak okuyabilmek için imla kurallarına dikkat etmek ve vurgu yapmak ne kadar gerekliyse Kur'an-ı Kerim'i de aslına uygun olarak okuyabilmek için vakıf ve ibtida kurallarına riayet etmek aynı şekilde gereklidir.

Vakıf ve ibtidada temel ölçü, ayetin lafız ve mana bakımından tamamlanmasıdır. Ayet sonlarına ve vakıf işaretlerine (secavendlere) dikkat edilerek Kur’an okunduğunda vakıf ve ibtida kurallarına uyulmuş olunur. Herhangi bir sebeple vakıf işareti olmayan yerlerde durulduğunda okumaya devam etmek için geriden başlamak gerekir. Geriden başlarken de anlam ve lafız bütünlüğünü bozmamaya dikkat edilmelidir.

Peygamber Efendimiz, Kur’an tilavetinde vakıf ve ibtida kurallarına dikkat eder, ayet sonlarını vakfederek (durarak) okurdu.[8] Dolayısıyla vakıf ve ibtida kurallarına uyarak Kur’an okumak demek, Peygamberimizin (s.a.v) ve sahabenin okuyuş tarzına göre Kur'an okumak demektir.

DİNLEYELİM - UYGULAYALIM

Âl-i İmran suresi 7. ayeti, Nahl suresi 90. ayeti ve Ankebut suresi 45. ayeti öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz ve bu ayeti kerimeleri öğretmeninizin rehberliğinde vakıf ve ibtida kurallarına uygun olarak okuyunuz.

هُوَ الَّذ۪ٓي اَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ اٰيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ اُمُّ الْكِتَابِ وَاُخَرُ
مُتَشَابِهَاتٌۜ فَاَمَّا الَّذ۪ينَ ف۪ي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَٓاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَٓاءَ
تَأْو۪يلِه۪ۚ وَمَا يَعْلَمُ تَأْو۪يلَهُٓ اِلَّا اللّٰهُۢ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ اٰمَنَّا بِه۪ۙ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ
رَبِّنَاۚ وَمَا يَذَّكَّرُ اِلَّٓا اُو۬لُوا الْاَلْبَابِ ﴿٧﴾

اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَا۪يتَٓائِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَٓاءِ وَالْمُنْكَرِ
وَالْبَغْيِۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾

اُتْلُ مَٓا اُو۫حِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَۜ اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَٓاءِ وَالْمُنْكَرِۜ
وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُۜ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

7 Abdurrahman Çetin, Kur’an Okuma Esasları, s. 249.
8 Buharî, Fedailü’l-Kur’an, 29; Ebu Davud, Vitr, 20.

Vasıl

Vasıl, "birleştirmek, yan yana getirmek, ulaştırmak, kavuşmak" anlamlarına gelir. Tecvid ilminde Kur'an okurken bir kelimeyi kendisinden sonra gelen kelimeye, sesi ve nefesi kesmeden birleştirmeye vasıl denir.[9] Ayet sonlarında durmaksızın yeni ayete geçmeye de vasıl denilir.[10]

Vasıl yapılması Kur'an tilâvetini kolaylaştırır, ayetlerin akıcı bir şekilde okunmasını sağlar. Kur'an-ı Kerim'i tecvid kurallarına göre okuyan kimse, aynı zamanda vasılla ilgili kurallara da uymuş olur.

DİNLEYELİM - UYGULAYALIM

Bakara suresi 155-157. ayetleri ile Buruc suresi 1-9. ayeti kerimeleri öğretmeninizden ya da interaktif öğretim materyallerinden dinleyiniz ve ayeti kerimeleri öğretmeninizin rehberliğinde vasıl kurallarına uygun olarak okuyunuz.

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْاَمْوَالِ وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ
الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾ اَلَّذِينَ اِذَآ اَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوٓا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّآ اِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾
اُولٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّمَٓاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾ قُتِلَ اَصْحَابُ
الْاُخْدُودِ ﴿٤﴾ اَلنَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ﴿٥﴾ اِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلٰى مَا يَفْعَلُونَ
بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ اِلَّآ اَنْ يُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٨﴾
اَلَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾

9 Abdurrahman Çetin, Kur'an Okuma Esasları, s. 267.
10 Demirhan Ünlü, Kur'an-ı Kerim'in Tecvidi, s.140.